



ДУРДОНА АСАРЛАР КУТУБХОНАСИ

НАЖИБ МАҲФУЗ

ЎЕРИ ВАИТ



НАЖИБ МАҲМУД

ЎҒРИ ВА ИТ

ПОВЕСТЬ

**ҒАФУР ҒУЛОМ НОМИДАГИ БАДИЙ АДАБИЁТ
НАШРИЁТИ
ТОШКЕНТ — 1967**

Атоқли араб ёзувчиси Нажиб Махфузнинг ушбу повести ҳозирги замон Миср адабиётининг энг яхши намуналаридан биридир. Бу асар тенгсизлик ва адолатсизлик ҳукм сурган шароитда яшаб, ёрқин келажакни орзу қилган, бу йўлда курашга шайланган романтик йигит Саид Махроннинг мураккаб тақдири ҳақида ҳикоя қилади. Муаллиф асардаги Нурия, Рауф Алвон образларини муваффақият билан яратган. Повесть кишида чуқур таассурот қолдиради.

*Русчадан
ЭРКИН НОСИРОВ
таржимаси*

Махфуз Нажиб.

Уғри ва ит. (Повесть) («Иностранная литература» журналичан тарж. қилинган). Т., Ғафур Ғулом номидаги бадий адабиёт нашриёти, 1967.

104 бет. Тиражи 30000.

Махфуз Нажиб. Вор и собака. (Повесть.)

И (Египет)
М 32

Индекс 7—3—4

БИРИНЧИ БОБ

Ҳинҳоят, у яна озодликка чиқди. Ҳамма ёқ чанг, кун
дан эиёд қизиган, ҳаво дим. Уни ҳеч ким кутмайди:
фақат эски кўк костюми билан таги каучук ботинкаси со-
линган бўлиши мумкин... У ҳаётга қайтмоқда, умидсизлик
ва аламзадалик макони бўлган сирли оламдан — тамба-
ланган турма дарвозасидан тобора узоқлашмоқда... Мана
офтобда тандирдай қизиган ўша кўчалар, физиллаб ўтаёт-
ган машиналар, ўша-ўша уйлару ўша дўконлар, хўмрайиб
ўтирган одамлар — ҳамма нарса боягисидай... Биронтаси
жилмайиб қарамайди ҳам. У ёлғиз, кимсасиз. У кўп нарса-
сидан айрилди. Энди гул-гул очилиб келаётганида тўрт
йил умри беҳуда кетди. Майли, кетса кетибди, зарари йўқ,
ҳадемай уларнинг олдига борадию орани очиқ қилади.
Энди ғазабга эрк берадиган фурсат ҳам етди. Аблаҳлар-
ни даҳшатга солиб дир-дир титратадиган, Хиёнаткорнинг
юзидан ифлос ниқобини олиб ташлайдиган пайт келди. На-
вабия Илаш... Илгари икки кишининг исми эди, бу ҳо-
зир қўшиб айтилади. Хўш, бугунги кун бошингизга нима-
лар соларкин? Мени турмадан чиқмайди, ўша ерда чириб
кетди, деб ўйловдингларми? Энди юрагингизни ҳовучлаб
ўтиргандирсиз... Бироқ энди мен тузоқларингга илинмай-
ман. Пайт пойлаб туриб, қазову қадардек гирибонларинг-
дан оламан ҳали... Сано... Уни ўйласанг жазирама иссиқни
ҳам, чанг-тўзонни ҳам, нафратни ва бу каби ярамас нарса-
ларни унутасан, қалбинг эса ёмғирдан кейин мусаффо бўл-
ган ҳаво янглиғ покиза бўлиб меҳру муҳаббатга лиммо-
лим тўлади. Бу қизча ўз отаси ҳақида нималарниям билар-
ди дейсиз? Ҳеч нарса... Лекин у бўлса ўтган тўрт йил

ичида лоақал бир дам уни эсидан чиқармади. Санонинг ноаниқ сиймоси тез-тез тушига кирар ва ўзига ром этиб, қайларгадир чорларди. Отанинг кўзи фарзандининг кўзига тушармикин, дийдор кўришиш насиб этганда эришган бахтидан баҳраманд бўлишга биров халал бермасмикин? Хиёнаткор хотин-чи? Бу лаънати фикр яна эсига тушди. Бутун айёрлигингни яна ишга сол. Турмада ётганингда чидаминг, сабру тоқатинг зўр эди. Энди боплаб зарба бера олишинг лозим. Улар сенинг кимлигингни билмаган бўлса, энди билади. Сен сувдаги балиқдай чаққон, осмондаги лочиндай беомон, тош деворни тешаётган сичқондай тиришқоқ, ўқдай учқур бўласан... Рақибинг сени қандай кутиб оларкин? Шуниси қизиқ. Қайси юз билан кўзингга қарай оларкин? Этигимни итдай ялаган кунларинг эсингдан чиқдими, Илаш? Сен папирос қолдиқларини териб юардинг, сени ўзим одам қилган эдим-ку... Ҳа, бошқалар ҳам менинг хизматларимни унутиб юборишди... Ахлатхонада туғилиб ўсган анави хотин ҳам унутиб юборди, чунки унинг номи Хиёнат... Мана шундай аблаҳлар орасида ёлғиз Саногина менга табассум билан боқади... Бирпасдан кейин сен билан дийдор кўришиб чексиз бахтиёр бўламан. Фақат мана шу арклари қорайган, охири йўқликка қараб кетган қадимги кайф-сафолар кўчасидан ўтиб олай-чи... Баридан нафратланаман, кўрарга кўзим йўқ... Вино сотадиган дўконлар ёпиқ. Фақатгина кишини йўлдан оздирадиган жин кўчалар кўринади, илон изи йўлкаларда этик пошналарининг бир меъёрда гурсиллагани, трамвай гилдиракларининг бўридай увиллагани эшитилади. Бундай хунук товушлар кўнгилини беҳузур қилади, холос. Ҳаммасидан бездим... Кўзни ўйнатадиган деразалар, бироқ олай десанг уйда кўзга илинадиган ҳеч вақо йўқ. Бўзарган, тарс-тарс ёрилиб кетган деворлару манави Сайрафий номли ғалати тор кўча эса, унинг ўғирлик қилиб қўлга тушганига, кўз очиб юмгунча қўл-оёғи боғланганига унсиз шоҳиддирлар. Сотқинларнинг падарига минг лаънат! Мана шу ерда салгина ағрайиб қолганингда соқчилар сени тутиш учун қуршаб олиб қимирлатмай қўйган эдилар. Ушандан бир йил олдин эса мана шу тор кўчадан байрамга атаб бир қоп ун кўтариб ўтгандинг, хотининг йўргакланган Санони кўтариб олдинда борарди. Қандай ажойиб давр эди. Уйласанг ишонгинг келмайди. Байрам ва муҳаббат, қизалоқ ва ва жиноят — сатрда тизилишган ҳарфлар сингари ҳаммаси хотирангга ёнма-ён турибди-я.

Масжиднинг баланд миноралари кўринди, кўкка бўй чўзган қалъа деворлари ҳам орқада қолди. Кўча майдонга бориб туташди. Жазирама қуёш шуъласида боғ айниқса ям-яшил бўлиб кетганга ўхшайди. Ана, шабада ҳам турди, ҳаво ниҳоятда қизиган бўлса-да, шифобахш шабададан кўнгли ором олди. Ана, қалъа ёнидаги майдон: бу ҳам унинг ўтмишини эсига солиб юрагини жазиллатди, икки бети ловиллаб ёна бошлади. Қандай бўлмасин ўзини қўлга олиши керак. Мўлжалланган ишни амалга оширишда ўз ролини артистлардек моҳирлик билан бажариш учун қизишмаслиги, ўзини мулойим ва хотиржам қилиб кўрсатиши керак. У майдонни кесиб ўтиб, Сиққат ал-Имом кўчасига, кўчанинг охиридаги чорраҳа муюлишида кўринган уч қаватли уйга қараб юрди. Шундай, одоб юзасидан бу уйга бир кириб чиқади. Уйдагилар унинг бу учрашувига нима атаб қўйганини ҳозир кўришади. Ҳаммаси эсингда бўлсин. Сичқонга ўхшаб мўралаётган анави баққолларни ҳам унутма! Шунда орқадан кимдир:

— Саид Маҳрон! Хуш келибсан!— деб чақириб қолди.

У тўхтади. Чақирган киши етиб келиб, унга қўл узатди. Иккови кўришди, илжайиб бир-бирига қараб қўйишди. Шундай. Демак, газанда ошна орттирибди-да! Нима мақсадда бунақа йўл қилаётганлигини ҳозир кўрамиз. Илаш, балки ўзинг шу дамда хотинчасига парда орқасига беркиниб мўралаб тургандирсан?

— Раҳмат, Байзо...

Шу пайт қўшни дўконлардан баққоллар югуриб чиқа бошладилар, уларнинг овозлари ва салом-аликлари тобора зўрайиб ҳамма ёқни босиб кетди. Мана, ниҳоят уни оломон ўраб олди. Буларнинг бари рақибининг ошна-оғайнилари эканлиги аниқ. Бир-биридан ошириб бақаришади:

— Худоба шукур, соғ-саломат қайтибсан...

— Жудаям хурсанд бўлдик-да!

— Мен Инқилоб кунини чиқаришади девдим-ку!

У атрофдагиларга сарғиш қисик кўзлари билан қаттиқ тикилди.

— Беҳад миннатдорман...

Байзо унинг елкасига қоқди.

— Қани юр, шарбат ичамиз!

— Кейин, қайтишда...

Унинг овози мулойим эди.

— Қайтишда дейсанми?

Тўпланганлардан биттаси учинчи қаватдаги деразага қараб бўқирди:

— Ҳой, Илаш!.. Эшитяпсанми, Илаш!.. Саид Маҳронни табриклагани пастга тушсанг-чи!..

Бу олчоқлар уни огоҳлантирмасалар ҳам бўларди. Ахир, мен кечаси келганим йўқ-ку. Мени пойлаб турганларингдан хабарим бор.

— Сен қайтишда ичамиз, дедингми?— яна сўради Байзо.

— Ҳа, оз-моз эски ҳисоб-китобимиз бор...

Байзонинг қовоқ-тумшуғи осилиб кетди.

— Ким билан ҳисоб-китоб қилмоқчисан?

— Балки сен унутгандирсан, ҳар ҳолда мен отаман-ку. Қизим Илашнинг қўлидалигини билмайсанми?

— Тўғри, бироқ қонун бор. Қонун буни ажрим қилиб беради...

— Яхшиликча иш битгани маъқул,— деб қўйди яна биттаси.

Учинчиси бўлса муросага келтириш учун:

— Ҳар ҳолда ҳозиргина турмадан чиқиб келяпсан, Саид... Маслаҳатга кирсанг бўларди...— деб қўйди.

Саид газаби қайнаб келаётганини сезса ҳам, ўзини тутиб қолди.

— Мен ҳам яхшиликча иш битириш учун келдим...

Учинчи қаватдаги дераза тарақлаб очилиб, Илаш кўринди. Унга бош кўтариб қараганлар, энди нима бўларкин, деган хаёлда анграйиб қолишди. Ҳали ҳеч ким оғиз очишга улгурмасдан, устига йўл-йўл ғалбоба¹, оёғига полициячилар киядиган қўпол ботинка кийган, яғрини кенг барзанги уйдан чиқиб келди. Саид бу исковуч Ҳасибуллани таниди-да, гўё ажаблангандай бўлиб:

— Сен ҳам шу ердამисан!— деб сўради.— Ахир мен чиндан ҳам ҳамма ишни яхшиликча битиргани келувдим. Шунчалик овора бўлишинг нима ҳожати бор?

Искович унинг олдига келди-да, касбига хос чаққонлик билан чўнтақларини ағдар-тўнтар қилиб, қурол-пуроли йўқмикан деган хаёлда қўйинларигача текшириб кўрди.

— Жим тур, ўғри!.. Нега ташриф буюрдинг?

— Қизим масаласида гаплашгани келдим...

— Сендай одам билан гаплашиб бўладими?

¹ Кенг ва узун кўйлак, Мисрда кенг тарқалган миллий кийим.

— Нега бўлмасин! Қизим учун ҳамма шартга рози-ман...

— Судга мурожаат қил...

— Бошқа иложи қолмаса, судга ҳам бораман...

— Уни қўйвор!— Илаш тепадан туриб бақирди.— Майли, кира қолсин!

Ҳаммани тўплабди бу қўрқоқ. Ишонган қалъанг қанчалик мустаҳкам эканлигини кўрамиз. Майли, бизга ҳам пайт келиб қолар, ўшанда исковуч ҳам, қалин деворлар ҳам жонингга оро киролмайди.

Улар ичкарига кирдилар, баъзилари диванга, баъзилари креслоларга ўтирдилар. Деразалар очилиши билан пашшалар ёпирилиб кирди, уй ичи ёришиб кетди. Ҳаво ранг гиламнинг кўп жойлари куйиб ўйилиб тушган. Деворда каттакон портрет, оғир ҳассага суянган Илаш Сидра қараб турибди. Ана ўзи ҳам шу ерда: жуда кенг ғалбоба кийган бу одам худди бочкадай юм-юмалоқ, чўмичнуса бурнининг қаншари ёрилган, чор қирра жағи осилиб тушган, бағбақаси салқиб қолгани учун ияги иккитага ўхшайди. Илаш ясама хотиржамлик билан қўлини чўзиб:

— Табриклайман,— деди.

Ўртага оғир сукунат чўкди. Иккиси бир-бирига ёмон тикилди. Илаш биринчи бўлиб гап бошлади:

— Ўтган ишга салавот. Кошки гинахонликка арзийдиган иш бўлса! Бундан бешбаттарлариям учрайди. Бир вақтлар дўст эдик, кейин ажрашиб кетдик... Хуллас, ҳар ким ўз қилмишига яраша жазоланади.

Саид ўтли кўзларини ундан узмасди. У чайир ва озгин бўлганидан шу топда филга ташланай деб турган йўлбарсга ўхшарди.

— Ҳа, ҳар ким ўз қилмишига яраша жазоланади...— У Илашнинг гапини такрорлади-да, бирдан унинг кўзига қаттиқ тикилиб олди. Тасбеҳ ўгириб ўтирган исковучнинг қўли ҳушёр тортгандай тўхтаб қолди. Саид уларнинг кўнглига нималар келганини фаҳмлади-да, шоша-пиша:

— Ҳа, ҳамма гапинг тўғри! Ўзим ҳам шу фикрдаман!— деди мулойимлик билан.

— Ҳадеб гапни айлантираверма,— исковуч жаҳл билан гапни бўлди.— Ишдан гаплашайлик!

— Ишдан дейсанми?— Саид билинар-билинемас кулимсиради.— Қайси бирдан бошлаймиз?

— Қайсинисидан бошласак, ўшаниси билан тугатамиз.

Бу ерда фақат битта ишинг бор, у ҳам бўлса — қизинг масаласи.

Хотиним, пулларим-чи, қўтир ит? Шошмай туринглар ҳали... Кўзимга бир қара-чи. Шиллиқ қуртдан ҳам хароб пастарин махлуқ... Хотинининг чилдирмасига ўйнаган одамнинг ҳолига вой. Майли, шулар олдида ўзимни ерга ура қолай, нима деб ўйласа ўйлашаверсин... Саид бош ирғади. Лаганбардорлардан бири эса:

— Қизинг ишончли қўлларда, онаси билан бирга. Қонун бўйича ҳам кичкинтой қиз бола онаси билан бўлиши керак. Истасанг, ҳафтада бир марта кўриб туришинг мумкин...— деди.

— Аммо баъзи бир сабаблар борки, шуларга кўра қиз қонуан меникидир.

Кўчадагилар ҳам эшитсин, деб у жўрттага қаттиқроқ гапирди.

— Сен нимага шама қилипсан?— сўради Илаш зарда билан.

— Бунақада биз мутлақо келишолмаймиз,— деди исковуч орага суқилиб.

— Сенинг олдинда заррача гуноҳим йўқ.— Илашнинг овози дадил эшитиларди.— Бу тақдирнинг иши. Бурчим, ҳа, менинг эркаклик бурчим шундай қилишни буюрди. Нима қилган бўлсам, мана шу қизалоқни деб қилдим.

Эркаклик бурчим дейди-я, газанда. Бу бурч эмас, сотқинлик, икки томонлама хоинлик. Бу бошга ўқталган болтадан ҳам, дор сиртмоғидан ҳам мудҳиш нарса... Нимаики бўлса ҳам Санони кўришим керак. Саид қўлидан келганича ўзини босишга, қизишмасликка ҳаракат этиб:

— Қизимнинг ҳеч нарсага зориқадиган ери йўқ эди,— деди.— Мен анча пул қолдириб кетувдим, аллақанча пул.

— Уғрилик қилиб орттирган пулларингми?— исковуч ўзини тутолмай бақириб юборди.— Судда бўйнингга олмаган пулларингни айтяпсанми?

— Шундай ҳам дейлик. Хўш, ўша пул қаёққа кетди?— Ёлгон, бир чақасиям йўқ эди!— Илаш чийиллаб юборди.— Улай агар, она-бола шундай қийналишгандики, душманамгаям шу кунни раво кўрмайман. Мен эсам, фақат бурчимни бажардим.

Саид ўзини босиб туролмади:

— Қани билайлик-чи, таралабедод қилиб яшаш учун,

бунинг устига бошқаларни боқиш учун бирданига шунча пулни қаердан олдинг?

— Ўзинг ким бўлибсану, мен сенга ҳисоб берарканман?— Илаш тутақиб кетди.

— Ўзингни бос, Саид!— деди хушомадгўй.

— Менинг фикримча,— энди исковуч гапга аралашди,— масала равшан. Ниятинг қанақалигини яхши билман. Ўзингни овора қилиб ўтирма, қизингдан бўлак нарса ҳақида оғиз очирмайман.

Саид кулиб қўйди-да, четга қаради. Ён беришдан бошқа чора йўқ.

— Ҳа, майли, сизнингча бўла қолсин, полициячи жаноблари...

— Ҳа, ҳа, мен сенинг кимлигингни билиб қолдим, бироқ манавиларни ҳурмат қилганимдан қизингни кўришга рухсат этаман. Қизчани бу ёққа олиб келинглар. Унинг ўзидан сўрасак ҳам ёмон бўлмайди...

— Бу қанақаси, полициячи жаноблари?

— Мақсадинг нималигини тушуниб турибман, Саид. Қизча сенга керак эмас, уни олиб борадиган жойинг ҳам йўқ. Қиз у ёқда турсин ҳали ўзингга бошпана топгунингча анча вақт керак! Бироқ сенга раҳм қилаётганим учун, адолат юзасидан майли, қизингни кўра қол. Қизчани олиб келинглар.

Онасини ҳам олиб келишсин. Кўзлари кўзларига тушсин. Эҳтимол, ўшандагина бу разилонга сир-асрорнинг тагига етсам. Болта тепамда, дор сиртмоғи кўз ўнгимда...

Илаш қизчани олиб чиққани кетди. Эшик орқасидан қадам товушлари эшитилганда Саиднинг юраги зирқираб кетди. У лабини тишлади. Бутун вужуди меҳр-муҳаббат тўлқинида фарқ бўлиб, кўнглидаги алам ва ғазаб тарқалиб кетди. Ниҳоят, Сано ҳам пайдо бўлади, теварак-атрофга олазарак бўлиб қарайди. Илаш унинг орқасида — елкасидан ушлаб турибди. Ҳар ҳолда келди-ку. Сениям кўрар кун бор экан-а... Санонинг устида чиройли оқ кўйлак, оёғида ҳам оқ босоножка, тирноқлари бўялган. Жажжи юзи қорачадан келган, қоп-қора сочлари юқорига таралган. Саид кўз узмай қизга қаттиқ тикилиб олди. У эса шубҳалангандай уйдагиларга бирма-бир қараб чиқди. Айниқса, Саиднинг башараси Санога ёқмади, чунки у қизни кўзи билан еб қўядигандай бўлиб қаттиқ тикилган эди. Сано, мана шу одамнинг ёнига бор, деб қистаётганларини



Bu tanishuv parchasidir. Asarning to'liq versiyasi
<https://kitobxon.com/oz/asar/3631> saytida.

Бу танишув парчасидир. Асарнинг тўлиқ версияси
<https://kitobxon.com/uz/asar/3631> сайтида.

Это был ознакомительный отрывок. Полную
версию можно найти на сайте
<https://kitobxon.com/ru/asar/3631>